

КВАЛИТАТИВНА ИСТРАЖИВАЊА У ПЕДАГОГИЈИ: ДОПРИНОС РАЗЛИЧИТИХ МЕТОДОЛОШКИХ ПРИСТУПА

Славица Шевкушић (2011): *Квалитативна истраживања у педагогији: допринос различитих методолошких приступа.*

Београд: Институт за педагошка истраживања, 24 cm, стр. 252.

Квалитативна истраживања постала су легитимни део педагогије и педагошке психологије. О томе сведоче бројни научни часописи, публикације, конференције, научна друштва, у којима се износе резултати квалитативних студија, предлози за методолошке или теоријске иновације, као и критички осврти на ову област. Док су се пре двадесетак година квалитативна истраживања још увек борила за свој научни статус, у међувремену је изазов постао много већи. Кључно питање квалитативне методологије више није *да ли су она научна или не*, већ *колико су корисна за науку*. Другим речима, окончање борбе за њихов научни легитимитет резултирало је очекивањима да квалитативна истраживања, у складу са обећањима, пруже вредне доприносе разумевању тема којима су посвећена. Књига *Квалитативна истраживања у педагогији: допринос различитих методолошких приступа* писана је имајући у виду овај развојни ток.

У првом поглављу, ауторка указује на значај артикулисања филозофских претпоставки и смештања квалитативних истраживања у шири филозофски оквир. На самом почетку, читаоци се упућују на чињеницу да квалитативна методологија захтева нов начин размишљања о истраживањима, као и на опасност некритичке примене квантитативне „логице“ у квалитативним истраживачким пројектима. Разматрају се основне разлике између традиционалне и „нове“ истраживачке парадигме, као и став да су ова два приступа „иако суштински различити погледи на свет, методолошки равноправни“ (стр. 38). На овај начин, ауторка себе сврстава међу представнике „политике великог шатора“, насупрот заступницима „парадигматског рата“, што је у складу са тенденцијама у савременој методолошкој литератури (Silverman, 2010).

У следећем поглављу, ауторка сумира принципе конструктивизма, постструктурализма и критичке теорије, као изворе онтолошких и епистемолошких претпоставки које су у основи квалитативних метода. Ауторка износи „дијагнозу“ стања квалитативних истраживања у нашој средини, које карактерише доминација теоријских насупротив емпиријским радовима. Према ауторкином схватању овакво стање представља резултат још увек неравноправног научног статуса квалитативних истраживања у нашој научној заједници.

У том смислу, од значаја је треће поглавље под називом *О научном статусу квалитативних истраживања*. У овом поглављу ауторка разматра дистинктивне карактеристике квалитативних истраживања и залаже се за редефинисање позитивистичких критеријума научности и формулисање посебних критеријума који би били прикладнији за процењивање квалитета квалитативних истраживања. Посебно се дискутује редефинисање ваљаности, која у квалитативним истраживањима постаје интерсубјективна и интерпретативна категорија. Надаље, у овом поглављу елаборишу се критеријуми за процену ваљаности (документованост, аргументованост, систематичност, близина предмета истраживања, повратна информација учесника у истраживању) и стратегије које доприносе већој ваљаности квалитативних истраживања (рефлексивност, триангулација, креативност). Ауторка се дотиче и можда најважнијих аспеката квалитативне методологије, који се односе на неопходну флексибилност истраживача и коришћене вишеструких стратегија истраживања. За означавање ових аспеката квалитативних истраживања у литератури се често користи израз *бриколаж** (Denzin & Lincoln, 2000; Kincheloe, 2005). Бриколаж се може супротставити стриктно дисциплинарно оријентисаном приступу у методологији, који почива на редуccionистичкој епистемологији и унапред успостављеним процедурама. Док методолошки редуccionизам може довести до монолошког знања, методолошки бриколаж уважава епистемолошку комплексност и контекстуализованост појава. Бриколаж почива на принципима интердисциплинарности и поливокалности, а бриколер је мултикомпетентни истраживач и „мајстор свих заната” (Kincheloe, 2005). Бриколер је вешт у употреби интервјуа, посматрању, анализи личних докумената, историографији, анализи дискурса, анализи садржаја и у многим другим областима (Denzin & Lincoln, 2000). У складу са овим идејама, у књизи се нуде и илустрације примене вишеструких истраживачких стратегија у истраживањима образовања. Најзад, у овом по-

* Bricolage.

глављу такође се разматрају стратегије и проблеми узорковања, питање етике, као и значај квалитативних истраживања за планирање образовне политике.

У трећем поглављу књиге разматрају се конкретне истраживачке стратегије и истраживачки приступи: квалитативна студија случаја, етнографски приступ, анализа дискурса, археологија, генеалогичка и акционо истраживање. За сваки од ових приступа понуђени су примери њихове примене у образовном контексту, описи конкретних процедура примене, као и њихови домети и ограничења. Посебно вредан допринос представља елаборација миксметодских нацрта. Ауторка се залаже за став да се квантитативне и квалитативне методе могу комбиновати на продуктиван начин:

Каква је будућност истраживања у којима се комбинују квантитативне и квалитативне методе у једном истраживању? Сматрамо да уверење да су ови приступи искључујући, јер не проучавају исте појаве, не значи аутоматски да се методе не могу комбиновати у једном нацрту. Могу, ако се комбинују за *комплементарне циљеве*. У том случају, свака метода проучава различит феномен. Истраживач се фокусира на различите методе за алтернативне задатке да би појачао *интерпретабилност* резултата (стр. 214).

Овакав став ауторке одсликава дух методолошког прагматизма, а његово пажљиво и вешто преношење у праксу може обезбедити идеалан спој истраживачке ригорозности, инвентивности и релевантности. Читаоци ове књиге свакако ће препознати методолошки прагматизам који лежи у основи ове књиге и, надамо се, бити њиме инспирисани.

У закључку, може се рећи да књига *Квалитативна истраживања у педагогији: допринос различитих методолошких приступа* представља занимљиву елаборацију метатеоријских, теоријских и методолошких принципа квалитативних истраживања. Различити типови читалаца у овој књизи могу пронаћи низ корисних и провокативних идеја, ставова и интерпретација. Посебну вредност књиге представља већ споменути дух прагматизма и истицање флексибилности као нужног „састојка“ квалитативних истраживања. Ове идеје провлаче се кроз књигу као њени везивни елементи, који читаоце упућују на саму срж квалитативне методологије.

Коришћена литература

- Denzin, N. & Y. Lincoln (2000): *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Kincheloe, J. (2005): On to the next level: continuing the conceptualization of the bricolage, *Qualitative Inquiry*, Vol. 11, No. 3, 323-350.
- Silverman, D. (2010): *Doing qualitative research*. London: Sage.

Јелена Павловић
Институт за педагошка истраживања, Београд